

Др Предраг Ж. Шулејић, „ОСИГУРАЊЕ ОД ГРАБАНСКЕ ОДГОВОРНОСТИ“, Београд, 1967, стр. 166.

Врло плодна и разнолика издавачка делатност Института за упоредно право у Београду омогућила је нашој стручној правничкој јавности да се упозна са једним не само занимљивим него и актуелним научним радом. То је докторска дисертација др П. Шулејића „Осигурање од грабанске одговорности“, коју је Институт, уз финансијску помоћ Југословенске заједнице осигурања, објавио као двадесет осму књигу у својој серији монографија.

Као што је писац изнео већ на првим страницама наведеног рада, осигурање од одговорности је једна од најмлађих врста осигурања. Ако оставимо по страни неке његове почетне облике, у којима се његове карактеристике тек назирју, ово осигурање појавило се пре непуних сто година. Ипак, и у овом сразмерно кратком периоду, у низу земаља осигурање од одговорности успело је да се развије у толикој мери да је постало једна од најзначајнијих врста осигурања, и то како посматрано са становишта развијености теорије, тако и са становишта развијености праксе. Обавезно осигурање од одговорности за штете из употребе моторних возила, на пример, развило се у низу земаља у толикој мери да се сматра посебном врстом осигурања која се обрађује у посебним студијама. Значај осигурања од одговорности чак прелази оквире осигурања. Служећи као инструмент помоћу којег је могуће извршити одвајање питања накнаде за проузроковану штету од питања утврђивања одговорности за проузроковање те штете, осигурање од одговорности врши озбиљан утицај на грабанску одговорност у правцу њене социјализације.

У пракси нашег осигурања, осигурање од одговорности заузима врло значајно место, нарочито после доношења Закона о обавезном осигурању имовине и лица 1965. године, којим је уведено обавезно осигурање корисника односно сопственика моторних возила за штете које могу бити проузроковане употребом возила. Његов значај најбоље се може видети из података о исплаћеним накнадама у овој врсти осигурања. Тако, укупне накнаде исплаћене по основу осигурања од одговорности у 1965. години износиле су нешто преко 2,6 милијарди, а у 1966. години нешто преко 5 милијарди старих динара, од чега по основу осигурања од одговорности за штете из употребе моторних возила у 1965. години 2,1 милијарда, а у 1966. години 4,4 милијарде. После увођења обавезности осигурања нарочито је упадљив пораст износа исплаћених накнада за штете проузроковане употребом путничких возила: у 1965. години 872 милиона старих динара, а у 1966. години нешто преко 2,1 милијарда.

Међутим, наша теорија осигурања у области осигурања од одговорности није у потпуности следила овакав развој праксе. Осигурање од одговорности обрађивано је углавном узгред, приликом анализе неких других питања из области осигурања или у вези са грабанском одговорношћу. Монографија др Шулејића је прво дело у нашој литератури у којем је читав систем осигурања од одговорности обрађен на једном месту. Зато ће ова монографија корисно послужити нашој пракси, нарочито осигуравајућим заводима, који су после недавног доношења прописа о измени организације нашег осигурања први пут у нашој послератној пракси приступили изради самосталних правила осигурања. Као што је познато, до ове измене, све врсте осигурања, па тако и осигурање од одговорности, наши су осигуравајући заводи спроводили према правилима осигурања која је доносила скупштина Југословенске заједнице осигурања.

Своја разматрања о осигурању од грабанске одговорности писац је поделио на три дела.

Први део, у којем се обрађују улога, појам, значај, историјски развој и правна природа осигурања од одговорности има у ствари карактер увода. У овом делу нарочито је занимљив одељак о правној природи осигурања од одговорности, где писац прихватила схватање да је осигурање од

одговорности део имовинског осигурања, а не осигурање правне заштите, тако да и у овој области треба примењивати општа правила имовинског осигурања. У вези с тим дотакнуто је и питање примене правила пропорционалности у осигурању од одговорности, којем до сада у нашој теорији није била посвећена скоро никаква пажња. Уз неке изузетке, писац сматра да у осигурању од одговорности нема могућности за примену правила пропорционалности, што, другим речима, значи да је осигурач дужан да накнади сваку штету до висине осигуране суме, чак и онда кад је очигледно да је ова сума прениско одређена. Врло одређено повучена је и разлика између уговора о осигурању од одговорности и уговора у корист трећег лица.

Други део монографије др Шулејића посвећен је питањима правних односа између осигурача и осигураника, у ствари дејству уговора о осигурању од одговорности. У овом делу посебну пажњу заслужују ставови о питањима тренутка наступања осигураног случаја и о осигурању од одштетних захтева за штете које је осигураник намерно проузроковао, у којима се одражава знатна оригиналност писца у односу на нашу досадашњу теорију и праксу.

Према данас владајућем схватању у нашој теорији осигурања, осигурани случај у осигурању од грађанске одговорности јесте захтев, непосредни или судски, упућен од стране трећег лица осигуранику, који му ставља на терет одговорност за штету коју је претрпео. Међутим, др Шулејић сматра да као моменат у којем наступа осигурани случај код осигурања од одговорности треба прихватити моменат у којем је проузрокована штета трећем лицу. У прилог оваквог свог става он износи низ врло занимљивих аргумената, преко којих се не може олако прећи.

Што се тиче намерно проузроковане штете, супротно традиционалном правилу у праву осигурања да намерно проузрокована штета од стране осигураника не може да има за последицу наступање обавезе осигурача на исплату накнаде из осигурања, писац сматра да је осигурање од одговорности за намерно проузроковане штете не само допуштено него и корисно. Оваквим осигурањем пружила би се шира заштита трећем оштећеном лицу, с тим што штетник не би био ослобођен обавезе на накнаду те штете, пошто би осигурач могао према њему да остварује регресна права. Овакв став утолико је значајнији што долази као теоријска потврда исправности одређених решења из наших новијих извора права осигурања. Наиме, док према нашим Општим правилима за осигурање имовине из 1964. године (чл. 14, ст. 1, т. 2) осигурач није обавезан да накнади штету ако је проузрокована намерно, без обзира да ли је у питању однос осигурања ствари или однос осигурања од одговорности, према Закону о обавезном осигурању у саобраћају (Закон о обавезном осигурању имовине и лица, после измена и допуна из 1967. године), осигуравајући завод је дужан да накнади сваку штету проузроковану употребом моторног возила за коју је одговоран корисник или власник возила, дакле и штету која је проузрокована намерно. Сигурно је да овакво решење представља значајан корак напред у правцу даље социјализације одговорности.

У трећем делу монографије др Шулејића обрађен је склоп питања у вези са правним положајем трећег оштећеног лица у односу на осигурање од одговорности. После кратког осврта на решења према којима се положај трећег оштећеног лица у случају кад је штетник осигуран од одговорности не разликује од случаја кад не постоји такво осигурање, према којима, дакле, и у случају кад постоји осигурање од одговорности оштећеном стоје на располагању само општа средства грађанског права којима оштећени може да штити своје интересе, преко анализе решења којима се интереси оштећеног лица штите законским заложним правом на потраживању осигураника из уговора о осигурању, писац прелази на разматрање директне тужбе оштећеног према осигурачу. Прихваћено је становиште да је извор директне тужбе сама претрпљена штета, а не пропис или уговор о осигурању којим је установљено право оштећеног

лица да се са захтевом за накнаду обрати директно осигурачу. У случају кад је директна тужба подигнута истовремено са тужбом против осигураника, обавеза осигураника и обавеза осигурача налазе се у односу према оштећеном лицу *in solidum*.

У закључку монографије др Шулејића посебну пажњу заслужује место на којем је изражено схватање да у једном развијеном систему осигурања од одговорности оштећеном лицу не би требало дати право избора од кога ће захтевати накнаду: од штетника или од осигурача. Оштећено лице би се са захтевом за накнаду увек морало да обрати осигурачу, пошто би то било у складу са тенденцијом пребацивања питања одговорности на план репарације. Овакво је схватање било у нашој судској пракси некад прихваћено у вези са обавезним осигурањем путника у јавном превозу и пошљака на железници, али је касније напуштено. Данас наша судска пракса врло чврсто стоји на становишту да оштећено лице има право да бира да ли ће накнаду штете захтевати од лица одговорног за њено проузроковање или од осигурача код кога се одговорно лице осигурало од одговорности.

У целини посматрано, монографија др Шулејића о осигурању од грађанске одговорности представља занимљиво дело, са низом ставова који до сада нису били заступани у нашој теорији осигурања. О припадности многих од ових ставова, или боље речено о њиховој прихватљивости са становишта наше праксе осигурања, може се доста дискутовати, на шта указује и сам писац износећи приликом сваког опредељивања низ аргумената у прилог и против свог схватања. За жаљење је, међутим, што поједина важна питања из области осигурања од одговорности нису обрађена на целовитији начин, или уопште нису ни дотакнута. Тако, није на једном месту и на целовит начин обрађено питање регресног захтева осигурача према осигуранику, до којег може доћи у односима обавезног осигурања за штете из употребе моторних возила због тога што осигурач не може према оштећеном лицу да истиче приговоре које може да истиче према осигуранику. Није уопште обрађено питање накнаде неимовинске штете по основу осигурања од одговорности, које нарочито може да буде спорно у вези са обавезним осигурањем путника у јавном саобраћају.

На крају треба истаћи да објављивање монографије др Шулејића треба поздравити не само због њених унуграшњих квалитета него и због тога што је после низа година ово дело прва монографија која искључиво обрађује једну групу питања из области осигурања. Надамо се да ће се у будућности монографије из ове значајне области привредног права појављивати чешће.

Др Ивица Јанковец

Ангел С. Ангелов: ФИНАНСОВО ПРАВО НА НР БЪЛГАРИЈА, II прерађено издање, Софија, 1967, стр. 424.

Професор управног и финансијског права на Правном факултету Универзитета у Софији објавио је недавно друго издање свог уџбеника намењеног у првом реду студентима права, али истовремено и свима осталима који се интересују за ову доста сложену и не баш много развијену грану правних наука. Реч је о књизи која је своје прво издање доживела још 1960. год. и која је у новом, знатно проширеном и допуњеном издању увелико превазишла стандардне оквире универзитетског уџбеника. Мада наслов може да завара читаоца и да га наведе на помисао да се ради само о систематској обради прописа којима је у НР Бугарској правно регулисан финансијски систем, већ први поглед на обим захваћене материје финансијског права, као и на начин обраде многих питања показује да се ради о једном одиста добром уџбенику финансијског права, у коме су